

امانت وامانت داری از منظر اسلام

نویسنده: خادم حسین صالحی ۱۳۹۱/۱۲/۲۷

چکیده

امانت و امانت داری از منظر اسلام چه اهمیت و آثاری دارد؟

برای پاسخ به این سؤال سعی شده است با استناد از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) و کتب تفسیری، امانت و امانت داری از منظر اسلام در چهار اصل مورد بررسی قرار گیرد: ۱. مفهوم امانت، در لغت، در اصطلاح مفسرین و در لسان روایات؛ ۲. اهمیت امانت در قرآن و روایات؛ ۳. انواع امانت؛ ۴. آثار امانت داری.

واژگان کلیدی

۱- مفهوم امانت. ۲- اهمیت امانت. ۳- انواع امانت. ۴- آثار امانت داری.

مقدمه

در زندگی اجتماعی انسان‌ها یک سلسله ارزش‌هایی وجود دارند که هر انسانی اگر به خدا هم اعتقاد نداشته باشد، آن ارزش‌ها را به طور فطری معتبر می‌داند، و این نوع ارزش‌ها از منظر قرآن و روایات بهترین نشانه‌های اسلام و ایمان شمرده شده است؛ و از طرف رعایت نکردن این نوع ارزش‌ها مساوی با عدم مسلمانی است. یکی از این ارزش‌ها که قوام و اساس زندگی اجتماعی بر اوست، امانت داری است.

امانت داری از مهم‌ترین فضایل اخلاقی و ارزش‌های انسانی است که اگر ملتی معتقد به فرهنگ امانت داری باشد و به این اعتقاد جامه‌ی عمل بی‌پوشاند و این فرهنگ در ابعاد مختلف جامعه گسترش یابد و افراد جامعه به صفت امانت داری متخلق شوند؛ و مسئولین و متصدیان امور در هر رتبه و مقام که هستند، به وظیفه امانت داری عمل کنند و با کمال دقت و صداقت، وظایف خود را در قبال سرمایه‌های عمومی، خصوصی، مادی و معنوی جامعه که امانتی هستند در دست آن‌ها انجام دهند، آن وقت است که آثار و برکات فراوانی اخروی و دنیوی، فردی و اجتماعی برای جامعه و افراد جامعه به ارمغان خواهند آورد.

روش تحقیق در این پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی، و کتابخانه‌ای است. توصیفی است از این جهت که امانت داری از منظر اسلام بدون هیچ گونه دخالت یا استنتاج ذهنی ذکر می‌شود، کتابخانه‌ای است از این جهت که با مراجعه به کتب و منابع مورد نظر و فیش برداری و موضوع بندی، اقدام به تنظیم آن گردیده است. منابع مورد استفاده: قرآن کریم، نهج البلاغه، و دیگر کتب معتبر روای می‌باشد که در بخش منابع درج شده است.

۱- مفهوم امانت

الف- در لغت:

- امانت واژه‌ای است عربی و در فارسی به معانی متعدد بکار رفته است
- ایمنی. آرامش قلب. امن و امانه و امان در اصل بیک معنی‌اند. (۱)
  - حالتی است که زمینه ساز حصول آرامش و اطمینان خاطر نسبت به چیزی است. (۲)
  - امانت یعنی راستی و درستکاری، ضد خیانت، و نیز به معنای ودیعه و چیزی که به کسی بسپارند که از آن نگهداری کند^۳.
  - امانت یعنی درستی ضد خیانت، تکالیف که خدای تعالی بر خلق تعیین کرده از عبادات و طاعات، و به معنای ودیعه، هر چیزی که برای نگاه‌داشتن به کسی بسپارند، تعالیم الهی و شرعی. (۴)
  - امانت یعنی ودیعه، و چیزی که غیر از گیرنده‌ای ودیعه دیگران نمی‌دانند؛ و تکالیفی که خداوند برای خلق تعیین کرده است؛ از طاعات و معصیت. (۵)

ب، در اصطلاح مفسرین :

امانت گرچه معمولاً به امانت‌های مالی گفته می‌شود ولی در منطق قرآن مفهوم وسیعی دارد که تمام شئون زندگی اجتماعی و سیاسی و اخلاقی را در بر می‌گیرد.

^۱ - قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دار الکتب الاسلامی.

^۲ . اصفهانی، راغب (۱۴۰۴). مفردات غریب القرآن. چاپ اول. دفتر نشرالکتاب. -

^۳ . عمید، حسن. فرهنگ عمید. منتهی الارب.

^۴ . جر، خلیل. فرهنگ لاروس.

^۵ - ابن منظور (۱۴۰۵). لسان العرب. چاپ اول. نشر ادب حوز

نعمت‌های مختلف خدا هر یک امانتی از امانات او هستند، آئین حق، کتب آسمانی، دستورالعمل‌های پیشوایان راه حق و همچنین اموال، فرزندان، پست‌ها، مسئولیت‌ها، سرمایه‌های انسانی، فرهنگ‌ها و میراث‌های تاریخی همه امانت‌های اویند، که بدست افراد مختلف در اجتماع سپرده می‌شود، همه موظفند که در حفظ این امانات و تسلیم کردن آن به صاحبان اصلی آن بکوشند، و به هیچ وجه در این امانت‌ها خیانت نشود. (۱)

«بعضی از امانت‌ها منحصرأ امانت خدا است در نزد مردم، مانند احکام مشروعه خدا، و بعضی از آن‌ها منحصرأ امانت رسول خدا (ص) است، مانند سیره حسنه آن جناب، و بعضی از آن‌ها امانت خود مردم در میان خودشان است، مانند اماناتی که در اموال و اسرار خود به یکدیگر می‌سپارند، و بعضی از امانت‌ها آن امانتی است که خدا و رسول و خود مؤمنین در آن شریکند، و آن عبارت است از اموری که خداوند به آن‌ها امر می‌کند، و رسول خدا امر آن جناب را اجرا می‌نماید، و مردم از اجرای آن منتفع گشته، و مجتمعشان نیرومند می‌گردد، مانند دستورات سیاسی و اوامر مربوط به جهاد و اسرار جنگی که اگر افشاء شود آرزوهای دینی عقیم گشته و مساعی حکومت اسلامی بی نتیجه مانده و قهراً حق خدا و رسول هم پایمال می‌شود، و ضررش دامن گیر خود مؤمنین هم می‌گردد.» (۲)

ج، در لسان روایات :

امانت در لسان روایات مصادیق متعدد دارد، و یکی از مصادیق مهم آن ولایت ائمه معصومین (ع) است، که در ذیل به عنوان نمونه به چند روایت اشاره می‌شود. عن برید عجلی قال: سألت ابا جعفر (ع) عن قول الله عز ذكره: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا»، قال: «إيانا عنى أن يؤدى الامام الاول الى الامام الذى بعده الكتب و العلم و السلاح» (۳) یعنی برید عجلی گفت که: از حضرت امام محمد باقر علیه‌السلام سؤال کردم از معنی آیه کریمه «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» امام فرمود که: ما ائمه معصومین مورد خطاب این آیه هستیم بدین صورت که بسپارد امام سابق سه چیز را با ما لاحق که آن‌ها از خواص امامند: اول کتب، و دوم علم، و سوم سلاح.

^۱ - بحرانی، سیدها شم (۱۴۵۱ ق). تفسیر برهان، ج ۱، ۱۹۹. چاپ اول تهران: ناشر مؤسسه، البعثه. مکارم، شیرازی

(۱۳۷۴). تفسیر - نمونه، ج ۱۴، ص ۱۹۹، چاپ اول. تهران: دار الکتب الاسلامیه

^۲ - طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۴). تفسیر المیزان، ترجمه محمد باقر مصلح. ج ۹، ص ۷۰. چاپ پنجم. قم: دفتر انتشارات

اسلامی

^۳ - محمد، کلینی (۱۳۸۸). الکافی، ج ۱، ص ۲۷۳. چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

از امام رضا (ع) سؤال شد از معنای این آیه «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» امام فرمود: «هم الائمه من آل محمد صلى الله عليه وآله أن يؤدى الإمام» (١) امام صادق (ع) فرمود: «أمر الله الامام الاول أن يدفع الى الامام الذى بعده كل شىء عنده» (٢) یعنی امر کرده خدای تعالی امام سابق را که بسپارد به امامی که بعد از او می‌آید جمیع چیزی را که نزد اوست از مایحتاج امامت. امام رضا (ع) فرمود: «الامانة الولاية، من ادعاها بغير حق كفر» (٣) امانت همان ولایت است که هر کس به ناحق ادعا کند از زمره مسلمانان بیرون می‌رود. این روایات حاکی از این است که یکی از مصادیق مهم امانت، ولایت و امانت ائمه معصومین (ع) است.

٢- اهمیت امانت و امانت داری

امانت و امانت داری به عنوان یک ارزش در اسلام، جایگاه ویژه ای دارند. که در اهمیت امانت نمونه‌هایی فراوانی از سفارش قرآن و روایات ائمه معصومین (ع) به چشم می‌خورد. که در این جا به چند نمونه از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) که درباره امانت وارد شده است، اشاره می‌شود.

خدای سبحان فرمود: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا» (٤) به راستی که ما امانت را بر آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه کردیم آن‌ها از پذیرفتن آن خودداری نمودند ولی انسان، آن‌را پذیرفت. چرا که این انسان به راستی فوق‌العاده ستمکار و نادان است. و در آیه دیگر فرمود: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (٥) همانا خداوند به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به اهل آن بدهید. بعضی از پیامبران ملقب به (امین) بودند. خداوند در مقام تعریف انبیا، آنان را با عنوان (رسول امین) یا (ناصح امین) معرفی فرموده؛ مثلاً درباره حضرت نوح و هود فرمود: «أَنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ» (٦) من برای شما رسول امینی هستم؛ و درباره حضرت هود فرمود: «أَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ» (٧) من برای شما خیرخواهی امین هستم؛ و از زبان دختر شعیب در وصف موسی فرمود: «يَا أَبَتِ

^١ - محمد، کلینی (١٣٨٨). الکافی، ج ١، ص ٢٧٦. چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه

^٢ - همانن، ج ١، ص ٢٧٧. چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

^٣ - محمد، صدوق (١٤٠٤). عیون اخبار الرضا (ع) ج ٢، ص ٢٧٤. چاپ اول. بیروت: مؤسسه العلمی للمطبوعات.

^٤ - احزاب (٣٣) آیه ٧٢.

^٥ - نساء (٤) آیه ٥٨.

^٦ - شعراء (٥٢) آیه ١٠٧.

^٧ - اعراف (٧) آیه ٦٨.

اسْتَأْجِرُهُ إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ» (۱) ای پدر! موسی را استخدام کن. زیرا (او) بهترین شخص قوی و امینی است که بخواهی استخدام نمایی؛ و از زبان فرمان روای مصر در وصف یوسف صدیق فرمود: «إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ» (۲) تو اکنون نزد ما محترم و امینی. در وصف جبرئیل فرمود: «نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ» (۳) آن را روح الامین نازل کرده است؛ و در جای دیگر فرمود: «مُطَاعٍ نَمَّ أَمِينٍ» (۴) در آنجا فرمانده فرشتگان و امین وحی خداست.

احادیث زیادی از پیامبر گرامی اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) درباره امانت داری وارد شده است. پیامبر اسلام (ص) فرمود: «لیس منا من یحقر الأمانه» (۵) کسی که امانت را کوچک شما رد از ما نیست. پیغمبر اسلام (ص) فرموده: «لاتنظروا الی کثره صلاتهم و صومهم و کثره الحج والمعروف و طنطنتهم بال لیل ولكن انظروا الی صدق الحدیث و اداء الأمانه» (۶) به نماز زیاد خواندن و روزه زیاد گرفتن و حج فراوان رفتن و نیکوکاری و ناله های نیمه شب مردم توجه نکنید، بلکه به راستی گفتار و امانت داری آنان بنگرید. امام صادق فرمود: «لاتنظروا الی طول رکوع الرجل وسجوده فان ذلک شیء اعتاده فلو ترکه استوحش لذلك، ولكن انظروا الی صدق حدیثه و اداء امانته» (۷) نظر نکنید به طول رکوع و سجود مرد، زیرا این چیزی است که به آن عادت کرده است و اگر ترکش کند به وحشت می افتد؛ لکن نظر کنید به راستی گفتار و ادای امانت او. یعنی معیار در شناخت افراد صداقت و امانت است. امام صادق (ع) فرمود: «ان الله عزوجل لم یبعث نبیاً الا بصدق الحدیث و اداء الامانه الی البر و الفاجر» (۸) خداوند هیچ پیامبری را برنمیگيخته، جز به راست گویی و ادای امانت به نیکوکار و بدکار.

امیر مؤمنان (ع) فرمود: سوگند می خورم که لحظه ای قبل از وفات پیامبر (ص) سه بار از او شنیدم که فرمود: «یا اباالحسن اد الامانه الی البر و الفاجر فیما قل و جل حتی فی الخیط و المخیط» (۹) ای علی امانت را به

^۱ - قصص (۳۸) آیه ۲۶.

^۲ - یوسف (۱۲) آیه ۵۴.

^۳ - شعراء (۳۶) آیه ۱۹۳.

^۴ - تکویر (۸۱) آیه ۲۱.

^۵ - ری شهری، محمد (۱۳۷۵). میزان الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۵. چاپ اول. قم: دار الحدیث

^۶ - محمد، صدوق (۱۴۰۴). عیون اخبار الرضا (ع) ج ۱، ص ۵۶. چاپ اول. بیروت: مؤسسه علمی للمطبوعات.

^۷ - محمد، کلینی (۱۳۶۵). الکافی، ج ۲، ص ۱۰۵. چاپ چهارم. تهران: دار الکتب الاسلامیه

^۸ - محمد، کلینی (۱۳۶۵). الکافی، ج ۲، ص ۱۰۴. چاپ چهارم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

^۹ - ابن شعرانی (۱۳۶۳). تحف العقول عن آل الرسول، ص ۱۷۵، چاپ دوم. قم: مؤسسه النشر الاسلامی لجماعه المدرسین.

نیکوکار و بد کار پس بده، کم باشد یا زیاد، حتّی نخ و سوزن. همچنین آن حضرت در یکی از وصیت‌هایش فرمود: «اذّوا الامانة ولو الی قاتل ولد الانبیاء.»^(۱) امانت‌ها را رد کنید، گرچه به قاتل فرزندان پیامبران باشد. «ان ضارب علی بالسیف و قاتله، لو ائتمنی و استنصحنی و استشارنی ثم قبلت ذلک منه لادیت الیه الامانة.»^(۲) اگر قاتل علی ع امانتی پیش من می‌گذاشت و یا از من نصیحتی می‌خواست و یا با من مشورتی می‌کرد و من آمادگی خود را برای این امور اعلام می‌داشتم، قطعاً حق امانت را ادا می‌نمودم؛ و این روایات به این معنی است که راست گفتن و امانت داری مختص مسلمانان نیست بلکه مربوط به جمیع افراد بشر است؛ و این یک فرمان جهانی و بین‌المللی سلام است.

علی (ع) فرمود: «اذا احب عبدا حبب الیه الامانة.»^(۳) وقتی خدا بنده ای را دوست بدارد، امانت داری را محبوب او می‌گرداند علی (ع) فرمود: «شر الناس من لایعتقد الامانة ولا یجتنب الخیانه.»^(۴) بدترین مردم کسی است که اعتقاد به امانت ندارد، و از خیانت خود دار نمی‌کند. علی (ع) فرمود: «أصل الدین أداء الامانة والوفاء بالعهد.»^(۵) امانت و وفای به عهد اساس دین است. علی (ع) فرمود: «ثمره الدین الامانة.»^(۶) امانت ثمره دین است این آیات و روایات، اهمیت بسیار زیاد امانت داری را می‌رساند که ضامن قوام و بقای روابط فردی و اجتماعی بر پایه امانت داری است؛ و یکی از شرایط پذیرش مسئولیت اعم از مسئولیت هدایت و رهبری و مسئولیت‌های اداری و اجتماعی امانت داری است.

۳- انواع امانت

خداوند متعالی امانت‌هایی بی شماری به ما سپرده است، مانند: چشم، گوش، دست، پا، زبان، قلب، خرد، دین و...، که همه در حفظ این امانات و تسلیم کردن آن به صاحبان اصلی‌اش موظفیم.

به طور کلی امانت بر دو قسم است، امانت‌های الهی و امانت‌های انسانی.

^۱ - همان، ص ۲۱۷.

^۲ - محمد، کلینی (۱۳۶۷). الکافی، ج ۵، ص ۱۳۳. چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه

^۳ - ری شهری، محمد (۱۳۷۵). میزان الحکمه، ج ۱، ص ۵۰۸. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

^۴ - همان، ص ۸۳۵.

^۵ - همان، ج ۲، ص ۹۴۵.

^۶ - همان، ج ۲، ص ۹۴۷.

الف. امانت‌های الهی

با توجه به اینکه قرآن کریم انسان را امانت دار الهی می‌داند «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا» (۱) به راستی که ما امانت را بر آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه کردیم آن‌ها از پذیرفتن آن خودداری نمودند ولی انسان، آن را پذیرفت. چرا که این انسان به راستی فوق‌العاده ستمکار و نادان است.

در این که مقصود از این امانت چیست؟ بین مفسران اختلاف است به گفته مرحوم علامه طباطبایی مقصود از امانت هرچه باشد، چیزی است که خدای سبحان آن را به انسان سپرده است تا وی آن را حفظ و سالم به خدای سبحان بازگرداند. (۲)

چیزهایی زیادی را خدای سبحان به عنوان امانت به انسان سپرده است، که در ذیل به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شوند.

۱- **اعضای بدن:** اعضاء و جوارح بدن چون دست و پا و گوش و چشم و زبان و... همگی امانت‌های الهی هستند در نزد انسان، چنانکه در اکثر تفاسیر موجود به این معنی آمده است؛ و به عنوان نمونه در ذیل به چند مورد اشاره می‌شود:

«و چشم و گوش و دست و پای امانت الهی است.» (۳)

آیت الله مکارم شیرازی در این باره می‌فرماید: «امانت منحصر به اموالی که مردم به یکدیگر می‌سپارند نیست، بلکه دانشمندان نیز در جامعه امانت‌داری هستند که موظفند حقایق را کتمان نکنند، حتی فرزندان انسان امانت‌های الهی هستند که اگر در تعلیم و تربیت آنان کوتاهی شود، خیانت در امانت شده، و از آن بالاتر وجود و هستی خود انسان و تمام نیروهایی که خدا به او داده است امانت پروردگارانند که انسان موظف است در حفظ آن‌ها بکوشد، در حفظ سلامت جسم و سلامت روح و نیروی سرشار جوانی و فکر و اندیشه کوتاهی نکند و لذا نمی‌تواند دست به انتحار و یا ضرر به - خویشتن بزند.» (۴)

^۱ - احزاب (۳۳) آیه ۷۲.

^۲ - طباطبایی، محمدحسین (۱۴۱۷). المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۶، ص ۳۴۸. قم: مؤسسه الاسلامی.

^۳ - رازی، ابوالفتوح حسین بن علی (۱۴۰۸). روض الجنان و روح الجنان (ابوالفتوح) تفسیر، ج ۱۶ ص ۲۷. مشهد: آستان قدس رضوی.

^۴ - مکارم، شیرازی (۱۳۷۴).. تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۴۳۲، چاپ اول. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

علامه طباطبایی در این باره می‌فرماید: امانات شامل تمامی تکالیف الهی که در بشر به ودیعه سپرده شده و نیز شامل اعضاء و جوارح و قوای بشر می‌شود- که باید در کارهایی که مایه رضای خدا است به کار بست- و نیز شامل هر نعمت و مالی است که به آدمی داده شده ولی این احتمال از نظر لفظ خالی از بعد نیست، هر چند که از نظر تجزیه و تحلیل معنا، عمومیت دادن آن صحیح می‌باشد. (۱)

۲- **عقل:** چراغ پرفروغ است که خدای سبحان این نعمت بزرگ را در وجود انسان به ودیعه نهاده است، تا به وسیله آن راه کمال را بی‌پیماید. به گفته‌ای آن حکیم، هرکسی را که عقل دادی چه ندادی، و هرکسی را که عقل ندادی چه دادی. چنانکه امام صادق (ع) فرمود: «العقل ما عبد به الرحمن و اكتسب به الجنان» (۲) به واسطه عقل خدا بندگی می‌شود و بهشت بدست می‌آید. انسان وظیفه دارد، که هم در جهت مصونیت و سلامتی این نعمت بزرگ تلاش کند، و کاری نکند که آسیب به عقل برسد، مانند شرب خمر، آرزوهای نفسانی، پیروی از هوای نفس، تکبر، حب دنیا و... چنانکه حضرت علی (ع) فرمود: «واعلموا ان الامل يسهى العقل وينسى الذكر» (۳) بدانید که آرزوهای نفسانی خرد را به غفلت وادارد، و یاد خدا را به فراموشی سپارد. امام علی (ع) فرمود: «ذهاب العقل بين الهوى والشهوة» (۴) بر اثر هوس و شهوت، خرد از بین می‌رود. امام باقر (ع) فرمود: «مادخل قلب امرئ شيء من الكبر الا نقص من عقله» (۵) در دل آدمی چیزی از کبر وارد نشد، مگر این که از خرید او کاسته شد. وهم در جهت رشد و شکوفای آن تلاش نماید، وهم در استفاده نمودن صحیح از عقل تلاش نماید. امام علی (ع) فرمود: «العقل غريزة تزيد بالعلم والتجارب» (۶) خرد، غریزه‌ای است که با دانش و تجربه افزایش می‌یابد.

۲- **فرايض الهی:** مانند نماز، روزه، حج و... از امانت‌های خداوند هستند که انسان‌ها باید در انجام صحیح و شایسته این فرائض کوشا باشند تا از عهده انجام این امانت‌های الهی به خوبی برآیند. چنانکه خدای سبحان فرمود: «يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ» (۷) ای کسانی

۱- طباطبای، محمد حسین (۱۳۷۴). تفسیر المیزان، ترجمه موسوی همدانی. ج ۱۵، ص ۱۱.. قم: دفتر انتشارات اسلامی

۲- محمد، شیخ کلینی (۱۳۸۸). الکافی، ج ۱، ص ۱۱، کتاب عقل والجهل، حدیث ۳. چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه

۳- نهج البلاغه، خطبه ۸۶.

۴- محمد، ری شهری (۱۳۲۵). میزان الحکمه، ج ۳، ص ۲۰۵۲. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

۵- همان، ج ۱، ص ۳۷۷.

۶- مهم، ج ۱، ص ۳۷۷. چاپ سوم. قم: دار الحدیث.

۷- انفال (۸) آیه ۲۷.

که ایمان آورده‌اید، به خدا و پیامبر او خیانت مکنید و نیز در امانت‌های خود خیانت نورزید و خود می‌دانید که نباید خیانت کرد.

۳- ظاهراً مقصود از خیانت به خدا و پیامبر آن است که واجبات و محرّمات الهی را ترک نکنید. یعنی فرائض الهی و سنن پیامبر (ص) امانتی است در اختیار مؤمنان که مواظبت نکردن یا ضایع نمودن فرائض مخالفت کردن با آن‌ها، در واقع خیانت به خدا و پیامبر است. پیامبر اسلام (ص) فرمود: «اعمل بفرائض الله تكن اتقى الناس» (۱) به فرائض خدا عمل کن، تا از پرهیزکارترین مردم باشی. بنا بر این فرائض الهی امانتی است در نزد ما و ما موظف به حفظ آن‌ها هستیم، به این معنی که باید واجبات را انجام بدهیم و محرّمات را ترک نمایم.

۴- قرآن و ائمه معصومین (ع): قرآن و ائمه (ع) از امانات الهی است که همه انسان‌ها ملزم به رعایت و حفظ این امانات الهی هستند. پیامبر اسلام فرمود: «انی تارک فیکم الثقلین اولهما کتاب الله فیه الهدی و النور فخذوا بکتاب الله و استمسکوا به فحثّ علی کتاب الله و رغب فیه ثم قال و اهلیتی اذکرکم الله تعالی فی اهلیتی ثلاث مرات» (۲) ای مردم من میان شما دو چیز گران مایه به یادگار می‌گذارم نخست کتاب خدا که در آن هدایت و نور است پس کتاب خدا را بگیرید و به آن تمسک جوئید، پیامبر تشویق و ترغیب فراوانی درباره قرآن فرمودند. سپس فرمود و اهل بیتم را به شما توصیه می‌کنم که خدا را درباره اهل بیتم فراموش نکنید (پیامبر سه بار این جمله را تأکید فرمودند).

بر اساس این حدیث متواتر، بر همه لازم است که این دو امانت الهی را حفظ کنند، یعنی به دستورات قرآن و ائمه معصوم (ع) عمل نمایند؛ و این دو تا را از هم جدا نکنند و در غیر این صورت خیانت به قرآن و ائمه معصومین (ع) شده است، زیرا پیامبر (ص) اهل بیت را در کنار قرآن قرار داده است.

۴- زنان: زنان نزد مردان امانت است چنانکه پیامبر اسلام (ص) فرمود: «فاتقوا الله فی النساء فانکم اخذتموهن بالامانه الله...» (۳) تقوای الهی را در مورد زنان رعایت کنید، آن‌ها در نزد شما امانت الهی است. و از جمله مصادیق دیگر امانت که به صورت اختصار نام برده می‌شود عبارتند از: عشق، معرفت، فیض الهی، اسرار حق، عهد الست، خلافت انسانی، ولایت الهیه، وفایی به عهد، اتصاف به اسمایی حسنی، کلمه

^۱ - محمد، شیخ کلینی (۱۳۶۵). الکافی، ج ۲، ص ۸۲، باب أداء فرائض، حدیث ۴. چاپ چهارم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

^۲ - بیهقی، احمد (۹). السنن الکبری، ج ۱۰، ص ۱۱۴. بیروت: دار الفکر.

^۳ - بیهقی، احمد (۹). السنن الکبری، ج ۷، ص ۱۴۵. بیروت: دار الفکر.

«لااله الا الله الا الله»، دلایل و اعجاب صنع، پیمان و ترازو، ایمان، اختیار و آزادی، صدق حدیث، حفظ زبان، صبر بر مشکلات، شکر نعمات، رعایت عدل، پاکی در نماز. علاقه‌مندان به این بحث می‌توانند علاوه بر کتب تفاسیر به کتب ذیل مراجعه نمایند: کتاب الامانه، از ملا محسن کاشانی. امانت الهی از میر داماد. رساله الامانه از سید حیدر آملی؛ و مقاله تحت عنوان امانت الهی در اندیشه عرفانی، از حسن ذوالفقاری.

ب. امانت‌های انسانی

اموال، اشیاء، مسئولیت‌ها، بیت‌المال، اسرار شخصی، سیاسی، اقتصادی و نظامی از جمله امانت‌های انسانی است، که انسان باید از این امانات به نحو احسن نگه داری کند و آن‌ها را به صاحبانش بر گرداند. که در ذیل به چند نمونه از این نوع امانات اشاره می‌شود.

۱- اجناس و کالاها: انسان‌ها موظفند از اموال که به او سپرده می‌شوند مواظبت کنند و آن‌ها را سالم به صاحبانش برگردانند. چنانکه خدای سبحان فرمود: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (۱) خدا به شما فرمان می‌دهد که سپرده‌ها را به صاحبان آن‌ها رد کنید. گرچه در این آیه امانت معنای وسیعی دارد و هرگونه سرمایه مادی و معنوی را شامل می‌شود و هر مسلمانی وظیفه دارد در هیچ امانتی نسبت به هیچ کسی خیانت نکند خواه صاحب امانت مسلمان باشد و خواه غیر مسلمان. امام علی (ع) فرمود: سوگند می‌خورم که لحظه‌ای قبل از وفات پیامبر (ص) سه بار از او شنیدم که فرمود: «یا اباالحسن اد الامانه الی البر و الفاجر فیما قل و جل حتی فی الخیط و المخیط» (۲) ای علی! امانت را به نیکوکار و بدکار پس بده، کم باشد یا زیاد، حتی نخ و سوزن.

۲- بیت‌المال: همه اموال عمومی و حکومتی و هر آنچه که مردم به نحوی در آن حق دارند بیت‌المال محسوب می‌شوند، که در استفاده از آن‌ها نباید کوتاهی شود، زیرا یکی از مهم‌ترین، حساس‌ترین و خطرناک‌ترین، امانت‌ها بیت‌المال است، که متأسفانه کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. حضرت علی (ع) در استفاده از بیت‌المال این گونه رفتار می‌نمود، که روزی عقیل خدمت حضرت علی (ع) شرف یاب شد و گفت: «یا علی تو برادر منی و خزانه بیت‌المال در دست تو است، من نیز فقیرم لطفاً سهم بیش‌تری از بیت‌المال را به من بده. علی (ع) فرمود: ای عقیل! بیت‌المال حق عموم مردم و امانت در دست من

^۱ - نساء (۴) آیه ۵۸.

^۲ - طبری، محمد بن علی (۱۴۲۰). بشار المصطفی، ص ۵۸. چاپ اول. قم: مؤسسه نشر اسلامی. نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸). مستدرک الو سائل، ج ۱۴، ص ۱۱. چاپ دوم. مؤسسه آل‌البیت (ع) لا حياء التراث.

هست و هرگز چنین کاری را مرتکب نخواهم شد؛ و آن گاه که اصرار عقیل را می‌بیند، آهنی داغ بر کف دست او می‌گذارد. عقیل می‌گوید: سوختم! حضرت علی (ع) می‌فرماید: تو از این آهن داغ این گونه فریاد می‌زنی، چگونه می‌خواهی مرا با انجام این کار در آتش جهنم بسوزانی؟» (۱)، آن حضرت نزدیک‌ترین دوستان خود را نیز درباره خیانت به بیت‌المال مورد عتاب قرار می‌داد. امام علی (ع) در نامه‌ای به یکی از کارگزارانش که اموال بیت‌المال را به غارت برده بود، نوشت: «همانا من تو را در امانت خود شرکت دادم و همراز خود گرفتم و هیچ یک از افراد خاندانم بر یاری و مددکاری و امانت داری (اموال بیت‌المال) مانند تو مورد اعتماد نبود. آن هنگام که دیدی روزگار بر پسر عمویت سخت گرفته و دشمن به او هجوم آورده و امانت مسلمانان تباہ گردیده... همگام با دیگران دست از یاری‌اش کشیدی و با دیگر خیانت‌کنندگان خیانت کردی.» (۲)

آن حضرت در ادامه همین نامه تهدیدآمیز، آورده است: پس از خدا بترس و اموال آنان (بیت‌المال) را بازگردان و اگر چنین نکنی و خدا مرا فرصت دهد تا بر تو دست یابم تو را کیفر خواهم کرد، که نزد خدا عذر خواه من باشد و با شمشیری تو را می‌زنم که به هر کس زدم وارد دوزخ گردید. سوگند به خدا، اگر حسن و حسین چنان می‌کردند که تو انجام دادی، از من روی خوش نمی‌دیدند و به آرزو نمی‌رسیدند تا آن که حق را از آنان باز پس گرفته و باطلی را که به ستم پدید آمده، نابود سازم. این تعبیرات شدید و سخنان تکان دهنده، نشان می‌دهد گناه خیانت به بیت‌المال از شدیدترین گناهان است، مردم و مسئولین نباید آن را سهل و ساده بشمارند.

۳- **مناصب اجتماعی و سیاسی:** افرادی که دارای مناصب سیاسی و اجتماعی هستند، ضامن امانت‌هایی است که بر عهده آنان نهاده شده است. پس باید چنین افرادی از پست و مقام خود در جهت رضایت عامه مردم استفاده کنند و از مال اندوزی و رشوه خواری دوری کنند امام علی (ع) در روایتی وظیفه حاکم را حکم به (ما انزل الله) و ادای امانت ذکر می‌کند: «حق علی الامام ان یحکم بما انزل الله وان یؤدی الامانه.» (۳) حضرت در جای دیگر، خطاب به ما موران خود، حکومت را طعمه حاکم نمی‌داند، بلکه از آن به امانتی بر گردن حاکم وصف می‌کند: «ان عملک لیس بطعمه و لکنه فی عنقک امانه.» (۴). علی (ع) خطاب به اشعث بن

۱- نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴.

۲- همان، نامه ۴۱.

۳- متقی هندی (۴). کنز العمال، ج ۵، ص ۷۶۴. بیروت: مؤسسه الرساله. ابن ابی شیبه الکوفی (۱۴۰۹). المصنف، ج ۷، ص ۵۶۶.

چاپ اول، بیروت: دار الفکر.

۴- نهج البلاغه، نامه ۵.

قیس فرماندار آذربایجان فرمود: «فرمانداری برای تو نباید وسیله آب و نان باشد؛ بلکه این امانتی است بر دوش تو... در دستان تو اموالی از ثروت‌های خداوند است و تو خزانه دار آنی تا به من بسپاری». (۱) حضرت علی (ع) در نامه‌ای به یکی از فرماندارانش که ظاهراً از مقام خود سوءاستفاده کرده بود، نوشت: «فقد بلغنی عنک امر، ان کنت فعلته فقد اسخطت ربک و عصیت امامک و اخزیت امانتک». (۲) از تو به من خبری رسیده است، اگر چنان کرده باشی، پروردگار خود را به خشم آورده، و امام خود را نافرمانی کرده، و امانت خود را از دست داده باشی.

۳- **اسرار و رازها:** رازهای مردم امانتند و هیچ فردی حق ندارد بدون مصلحت خاص، اسرار دیگران را به هر طریقی فاش نماید. پیامبر (ص) فرمود: «اذا حدث الرجل بالحدیث ثم التفت فهی امانه». (۳) اگر شخصی هنگام سخن گفتن به اطراف خود بنگرد (تا دیگران متوجه کلمات او نشوند) آن سخن نیز امانت محسوب می‌شود. خدای سبحان فرمود: «یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَ الرَّسُولَ وَ تَخُونُوا اِمَانَاتِكُمْ». (۴)

معروف در میان مفسران، آن است که منظور از امانت خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله که نهی از خیانت در آن شده است همان «اسرار» مسلمانان است، که بعضی از افراد ضعیف الایمان به خاطر حفظ منافع شخصی خود برای مشرکان افشا کردند و خداوند پیامبرش را از آن آگاه ساخت که یک نمونه از آن در داستان «ابولبابه» دیده می‌شود. که بعضی از اسرار نظامی مسلمانان را برای دشمنان سرسختی مانند یهود «بنی قریظه» فاش ساخت؛ و یا داستان حرکت پیامبر صلی الله علیه و آله را برای «ابوسفیان» فاش کردند؛ و منظور از خیانت در امانات در جمله دوم همان اماناتی است که در میان مردم معمول است. (۵)

پیامبر اسلام (ص) فرمود: «المجالس بالأمانه الا ثلاثه مجالس: مجلس سفک فیه دم حرام، أو مجلس استحل فیه فرج حرام، أو مجلس یستحل فیه مال حرام بغير حقه». (۶) مجلس‌ها امانت است، جز سه مجلس: مجلسی

۱- همان.

۲- همان، نامه ۴۰.

۳- سلیمان بن الأشعث (۱۴۱۰). سنن أبی داود، ج ۲، ص ۴۴۹. چاپ اول. بیروت: دار الفکر.

۴- انفال (۸) ۲۷

۵- شیرازی، مکارم (؟) اخلاق در قرآن، ج ۳، صص ۱۷۸-۱۷۹. بی تا.

۶- حرعاملی، محمد (۱۴۱۴). وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۱۰۵. چاپ دوم. قم: مهر.

که در آن خونی به حرامی ریخته شود، مجلسی که در آن ناموس حرامی حلال شمرده شود و مجلسی که در آن مال و ثروتی به ناحق روا شمرده شود.

۴- آثار امانت داری

همان طور که هر کاری آثاری دارد، امانت داری نیز آثاری دنیوی و اخروی، فردی و اجتماعی متعددی دارد که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شوند:

الف- آثار فردی امانت داری:

۱- **تقویت و تکامل ایمان:** امانت داری در تحکیم پایه های ایمان و کامل شدن ایمان انسان به خدا تأثیر زیادی دارد. حضرت علی (ع) فرمود: «من عمل بالأمانة فقد اكمل الدين». (۱) کسی که امانت را پاس دارد دین داری را کامل کرده است. امام صادق (ع) فرمود: «أربعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمُلَ إِيْمَانُهُ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوبًا لَمْ يَنْقُصْهُ ذَلِكَ وَهُوَ الصِّدْقُ وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالْحَيَاءُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ». (۲) چهار ویژگی در افراد، موجب کمال ایمان آن‌هاست و اگر از سر تا پای وجودشان را گناه فرا گرفته باشد خللی در ایمانشان ایجاد نمی‌شود؛ راست‌گویی، امانت داری، حیاء و حسن خلق. علی (ع) نیز کامل‌ترین ایمان را در گرو امین بودن شخص دانسته و فرمود: «أَفْضَلُ الْإِيْمَانِ الْأَمَانَةُ». (۳) امانت داری بالاترین درجه ایمان است.

و در مقابل خیانت موجب دوری از ایمان می‌شود. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «ليس منا من خان بالأمانة». (۴) کسی که به امانت خیانت کند از ما نیست؛ و امام علی (ع) فرمود: «جانبوا الخيانة فانها مجانبة الاسلام». (۵) از خیانت دوری کنید چرا که خیانت آدمی را از اسلام دور می‌کند.

۲- **تقرب به خدا:** امانت داری موجب تقرب انسان به خدا می‌شود. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «اقربكم مني غدا في الموقف اصدقكم للحديث واداكم للامانة واوفاكم بالعهد واحسنكم خلقا واقربكم من الناس». (۱) فردا در

۱- اللیثی الواسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۲۵. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

۲- محمد، شیخ کلینی (۱۳۶۵). الکافی، ج ۲، ص ۹۹، باب حسن الخلق، حدیث ۳. چاپ چهارم. تهران: دار الکتب الاسلامیه

۳- اللیثی الواسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم والمواعظ، ص ۱۷۷. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

۴- نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸). مستدرک الو سائل و مستنبط المسائل، ج ۱۴، ص ۱۳. چاپ سوم. مؤسسه آل البيت (ع) لا حياء التراث.

۵- اللیثی الواسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم والمواعظ، ص ۲۲۲. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

صحنه قیامت آن کس از همه به من نزدیکتر است که از همه راست‌گوتر، امانت‌دارتر، پیمان‌نگه‌دارتر، خوش‌اخلاق‌تر و به مردم نزدیک‌تر باشد.

۳- **وسعت روزی:** امانت‌داری موجب می‌شود که همواره در رحمت خداوند به روی او باز باشد. پیامبر اکرم (ص) فرمود: «الامانه تجلب الرزق والخيانة تجلب الفقر.» (۲) امانت‌داری مایه جلب روزی و خیانت مایه فقر است؛ و حضرت در حدیث دیگری امانت‌داری را موجب ثروتمندی می‌داند: «الامانه تجلب الغنى.» (۳) امانت‌داری بی‌نیازی را به همراه دارد. امام علی (ع) فرمود: «الامانه تجر الرزق.» (۴) امانت‌داری، روزی آور است. امام صادق (ع) فرمود: «كل ذي صناعة مضطرّ الى ثلاث خلال يجتلب بها المكسب و هو ان يكون حاذقاً بعمله، مؤدياً للامانه فيه مستميلاً لمن استعمله.» (۵) هر صاحب‌صناعتی لازم است سه صفت را داشته باشد که به وسیله آن‌ها کسب و کار خود را رونق بخشد نخست آن که در کارش ماهر باشد دوم آن که امانت را ادا کند سوم آن که نسبت به کسانی که آن‌ها را به کار می‌گیرد عطف و مهربان باشد.

شخص‌امین در هر جا و هر شغل، اعتماد دیگران را به خود جلب کرده و استقبال عمومی را به ارمغان می‌آورد. امانت‌دار اگر کاسب باشد، مردم با اطمینان با او معامله می‌کنند و مشتری‌های فراوانی خواهد داشت. او اگر در اداره ای مشغول به کار شود، توجه و اطمینان مسئولان را بر می‌انگیزد. در هر حال زمینه جلب روزی و رفاه برای چنین شخصی کاملاً فراهم است.

۴- **اجر معنوی:** خداوند تعالی در قرآن نسبت به اجر معنوی امانت‌داری فرمود: «وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رِعُونَ، وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَدَتِهِمْ قَائِمُونَ، وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ، أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ.» (۶) آنان که امانت و عهد و پیمان‌شان را رعایت می‌کنند و آنان که برای شهادت به حق قیام می‌کنند و آنان که بر نمازشان مواظبت دارند، اینان در باغ‌های بهشت با عزت و احترام متنعم‌اند.

۱- ابن‌شعرانی، (۱۳۶۳). تحف العقول عن آل الرسول، ص ۱۷۵. چاپ دوم. قم: مؤسسه النشر الاسلامی لجماعه المدرسین.

۲- همان، ۴۵.

۳- الحمیری، عبدالله بن جعفر (۱۴۱۳). قرب الاسناد، ص ۱۷۷. چاپ اول. قم: مؤسسه آل‌البیت‌الاحیاء التراث.

۴- محمد، ری‌شهری (۱۳۷۵). میزان‌الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۵. چاپ اول. قم: دار‌الحدیث.

۵- ابن‌شعرانی، (۱۳۶۳). تحف العقول عن آل الرسول (ص)، ص ۳۲۲. چاپ سوم. قم: مؤسسه النشر الاسلامی لجماعه المدرسین

۶- معارج (۷۰). آیه ۳۲-۳۵.

۵- سلامتی در دنیا و آخرت: حضرت لقمان در میان نصایحی که به فرزندش دارد، می‌فرماید: «یا بُنَى اَدِّ الْأَمَانَةَ تَسْلِمَ لَكَ دُنْيَاكَ وَ آخِرَتَكَ.» (۱) (فرزندم امانت را ادا کن تا دنیا و آخرت تو سالم بماند؛ و در دو جهان رستگار شوی).

۶- محب خدا: علی (ع) فرمود: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا حَبَّبَ إِلَيْهِ الْأَمَانَةَ.» (۲) هرگاه خدا بنده ای را دوست داشته باشد امانت داری را در نظر او دوست داشتنی می‌کند. بنابراین هرکس که امین و امانت دار است دوست و محبوب خداست.

۷- رهایی از دوزخ: کسی که در هیچ امانتی خیانت نرزد و هر ودیعه‌ای را سالم به صاحبش برگرداند، در آخرت جایگاهی جز بهشت نخواهد داشت. ابوذر گوید: از رسول خدا (ص) شنیدم که فرمود: «عَلَى حَافَتِي الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَالْأَمَانَةُ فَإِذَا مَرَّ عَلَيْهِ الْوَصُولُ لِلرَّحِمِ وَالْمُؤَدَى لِلْأَمَانَةِ لَمْ يَتَكَفَأْ بِهِ فِي النَّارِ.» (۳) روز قیامت در دو سوی صراط، «صله رحم» و «امانت‌داری» قرار دارند و هنگامی که انجام دهنده صله رحم و امانت‌داری از روی آن عبور کند بدان وسیله از لغزیدن در دوزخ نجات می‌یابد.

۸- موجب صداقت: امانت داری موجب صداقت می‌شود، امام علی (ع) فرمود: «الْأَمَانَةُ تُؤَدِّي إِلَى الصِّدْقِ.» (۴) (امانت انسان را به صدق و راستگویی دعوت می‌کند. و در حدیث دیگری فرمود: «إِذَا قَوَّيْتَ الْأَمَانَةَ كَثُرَ الصِّدْقُ.» (۵) هنگامی که امانت تقویت شود، صداقت فزونی می‌یابد.

ب- آثار اجتماعی امانت داری:

علاوه بر آثار فردی، امانت داری دارای آثار اجتماعی فراوانی است که به بعضی از آنها اشاره می‌شود.

۱- اعتماد افراد نسبت به یکدیگر: جامعه ای که امانت دار باشد، افراد آن جامعه به هم اعتماد می‌کنند، و این اعتماد موجب اتحاد آن جامعه می‌شود، که در نتیجه صلح، امنیت و آرامش و پیشرفت در جامعه حکم فرما

۱- شیخ صدوق (۱۳۶۱). معانی الاخبار، ص ۲۵۳. تحقیق علی اکبر غفاری. قم: انتشارات اسلامی.

۲- اللیثی الواسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم والمواعظ، ص ۱۳۵. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

۱- نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸). مستدرک الو سائل ومستنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۲۴۰. چاپ دوم. مؤسسه آل‌ال‌بیت (ع) لا حياء التراث.

۴- اللیثی الواسطی، علی بن محمد (۱۳۷۶). عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۹. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

۵- محمد، ری شهری (۱۳۷۵). میزان الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۵. چاپ اول. قم: دار الحدیث.

می‌شوند. چنانکه امام صادق (ع) فرمود: «علیک بصدق الحدیث واداء الا ما نه تشرک الناس فی اموالهم...»^(۱) (بر تو باد به راست گویی و ادای امانت [اگر چنین کردی] با مردم در اموالشان شریک خواهی بود).

۲. **امنیت و آسایش جامعه:** رسول گرامی اسلام (ص) در این مورد فرموده است: «لا تزال امتی بخیر مالم یتخاونوا وادوا الامانه.»^(۲) پیوسته امت من در خوشی و راحتی خواهند بود، مادامی که به همدیگر خیانت نوزند و امانت‌ها را ادا کنند. امام کاظم (ع) سعادت و خوشبختی انسان‌ها را در امانت داری و عمل به حق می‌داند. آن حضرت فرمود: «أهل الأرض بخیر ما یخافون وادوا الامانه و عملوا بالحق.»^(۳) اهل کره خاکی، زندگی خوش و نیکویی خواهند داشت، اگر از گناه کردن بترسند و امانت داری پیشه کنند و به حق عمل نمایند.

نتیجه گیری

۱- امانت به معنای ایمنی و آرامش قلب، راستی درستی ضد خیانت است، اما در منطق قرآن مفهوم وسیعی دارد که تمام شئون زندگی اجتماعی و سیاسی و اخلاقی همه افراد چه مسلمان و چه غیر مسلمان را در بر می‌گیرد؛ و در لسان روایات یکی از مصادیق مهم امانت ولایت ائمه معصومین (ع) است.

۲- از آیات و روایات، استفاده می‌شود که امانت داری ضامن قوام و بقای روابط فردی و اجتماعی است؛ و یکی از شرایط پذیرش مسئولیت اعم از مسئولیت هدایت و رهبری و مسئولیت‌های اداری و اجتماعی امانت داری است.

۳- امانت، دارای مصادیق گسترده است، که برخی از مصادیق آن مادی، برخی معنوی، برخی فردی و برخی اجتماعی است.

۴- امانت داری آثاری دنیوی و اخروی و فردی و اجتماعی متعددی دارند از جمله: امانت داری، در دنیا سبب جلب اعتماد اجتماعی، احساس مسئولیت عمومی، برقراری امنیت و آسایش جامعه، و جلب محبت و ازدیاد

^۱ - محمد، شیخ کلینی (۱۳۶۷). الکافی، ج ۵، ص ۱۲۴، باب أداء الامانه، حدیث ۹. چاپ دوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.

^۲ - شیخ صدوق (۱۳۶۸). ثواب الاعمال، ص ۲۵۱. قم: منشورات الرضی.

^۳ - حرعاملی، محمد (۱۴۱۴). وسائل الشیعه، ج ۱۹، ص ۷۰. چاپ دوم. قم: مهر.

روزی، تقویت ایمان، تقرب به خدا، موجب صداقت، اجر معنوی، در آخرت سبب راه یابی به بهشت و استفاده از نعمت‌های جاودان الهی می‌شود.

- ۱- قرآن
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- ابن ابی شیبه الکوفی (۱۴۰۹). المصنف. چاپ اول، بیروت: دار الفکر.
- ۴- ابن شعرانی، حسن (۱۳۶۳). تحف العقول عن آل الرسول (ص). چاپ دوم. قم: مؤسسه النشر الاسلامی لجماعه المدرسین.
- ۵- ابن منظور (۱۴۰۵). لسان العرب. چاپ اول. نشر ادب حوزه.
- ۶- اصفهانی، راغب (۱۴۰۴). مفردات غریب القرآن. چاپ اول. دفتر نشرالکتاب.
- ۷- بحرانی، سید هاشم (۱۴۵۱ ق). تفسیر برهان. چاپ اول تهران: ناشر مؤسسه، البعثه.
- ۸- بیهقی، احمد (۴). السنن الکبری. بیروت: دار الفکر.
- ۹- جر، خلیل (۱۳۷۳). فرهنگ لاروس. ترجمه سید حمید طباطبایی. تهران: چاپخانه سپهر.
- ۱۰- حر عاملی، محمد (۱۴۱۴). وسائل الشیعه، چاپ دوم. قم: مهر.
- ۱۱- رازی، حسین بن علی (۱۴۰۸). روض الجنان و روح الجنان (ابوالفتوح) تفسیر. مشهد: آستان قدس رضوی.
- ۱۲- ری شهری، محمد (۱۳۷۵). میزان الحکمه. چاپ اول. قم: دار الحدیث
- ۱۳- سلیمان بن الأشعث (۱۴۱۰). سنن أبی داود. چاپ اول. بیروت: دار الفکر.
- ۱۴- شیرازی، مکارم (۴). اخلاق در قرآن.
- ۱۵- شیرازی، مکارم (۱۳۷۴). تفسیر نمونه، چاپ اول. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
- ۱۶- طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۴). تفسیر المیزان، ترجمه محمد باقر مصلح. چاپ پنجم. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- ۱۷- طبری، محمدبن علی (۱۴۲۰). بشار المصطفی. چاپ اول. قم: مؤسسه نشر اسلامی.
- ۱۸- عمید، حسن (۴). فرهنگ عمید. منتهی الارب.
- ۱۹- قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۱). قاموس قرآن. تهران: دار الکتب الاسلامی.
- ۲۰- هندی، متقی (۴). کنز العمال، بیروت: مؤسسه الرساله
- ۲۱- مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳). بحار الانوار، چاپ سوم. بیروت: مؤسسه الوفا.
- ۲۲- کلینی، محمد (۱۳۸۸). الکافی، چاپ سوم. تهران: دار الکتب الاسلامیه.
- ۲۳- صدوق، محمد (۱۴۰۴). عیون اخبار الرضا (ع). چاپ اول. بیروت: مؤسسه الا علمی للمطبوعات.
- ۲۴- نوری، میرزا حسین (۱۴۰۸). مستدرک الو سائل. چاپ دوم. مؤسسه آل البيت (ع) لا حياء التراث.

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	واژگان کلیدی.....
۱	مقدمه.....
۱	روش پژوهش در این تحقیق.....
۲	۱- مفهوم امانت.....
۲	الف- امانت در لغت.....
۲	ب، در اصطلاح مفسرین :.....
۳	ج، در لسان روایات :.....
۴	۲- اهمیت امانت و امانت داری.....
۶	۳- انواع امانت.....
۶	الف. امانت‌های الهی.....
۹	ب. امانت‌های انسانی.....
۱۲	۴- آثار امانت داری.....
۱۲	الف- آثار فردی امانت داری:.....
۱۵	ب- آثار اجتماعی امانت داری.....
۱۶	نتیجه.....
۱۷	منابع.....

